

Att backa in i framtiden

2010 GJORDES EN STOR enkätundersökning av Svenska kyrkans medlemmar. Den beskrivs och redovisas av Jonas Bromander i en bok på Verbum: *Svenska kyrkans medlemmar* (2011). En liknande undersökning gjordes 2004, vilket betyder att man kan göra jämförelser mellan de båda undersökningarna. Det som kommer fram i enkäterna är inga sensationer. Kartläggningen av medlemmarnas attityder och tänkande kring Svenska kyrkan visar klart och tydligt på kyrkans försvagade ställning i samhället. I sin framställning letar Bromander efter mönster och samband och det han bl.a. pekar på är vikten av en ökad självinsikt: att kyrkan blir medveten om sin allt svagare ställning och position i samhället.

Inom kyrkokansliet i Uppsala har man bett teol.dr Johanna Gustafsson Lundberg att skriva en teologisk kommentar till enkätundersökningen. Denna teologiska kommentar finns tillgänglig på Svenska kyrkans hemsida (under fliken Kyrka och samhälle/Forskning). Men det visar sig att hennes kommentar inte avser den redovisning som Bromander skrivit, utan några frågeställningar hon själv valt ut. Utifrån ett av henne konstruerat mönster, där förändring är ett av huvudorden, låter hon anonyma röster ur undersökningen ta avstånd från grupper inom kyrkan

som enligt Gustafsson Lundberg motsatt sig de goda förändringarna, nämligen besluten om kvinnliga präster och enkönade äktenskap. Hon för fram en teori att en av kyrkans viktiga uppgifter är att gå före i erkännandet av förtryckta grupper, som kvinnor och homosexuella.

När hon så har identifierat de bakåtsträvande krafter inom kyrkan som på allt sätt måste pressas tillbaka, återstår för henne att i ljusare färger måla det alternativ som enligt henne är framtidens väg. Som modell för framtidens kyrka avvisar hon – i och för sig med rätta – tanken på kyrkan som en tjänsteproducerande kyrka, vars stora uppgift är att tillhandhålla de tjänster som medlemmarna efterfrågar. Men hon avvisar även tanken på kyrkan som en gemenskap, som kan vara en kritisk och utmanade röst i samtiden, och där gudstjänsten spelar en central roll.

Anledningen till att hon tar avstånd från kyrkan som en gemenskap omkring »Ordet, dopets bad och nattvardsbordet» är att sådana gemenskapers liv riskerar att »leda till en konservering av vissa för givet tagna teologiska föreställningar» (s. 58). Den gemenskap som tar saker och ting för givet, får man veta, blir lätt konserverande och motståndare till förändringar. Vilka teologiska föreställningar det handlar om sägs inte, men efter hennes kritik av de bakåtsträvande grupperna inom kyrkan är det inte svårt att gissa vilka hon syftar på. För Gustafsson Lundberg är tydligen tanken på att bud och regler är giltiga överallt en sådan teologisk föreställning som det är farligt att ta för givet.

Istället väljer hon att presentera Gustaf Wingren (1910–2000) som den store vägvisaren till framtiden. Wingren som var fostrad i ett kristet enhetssamhälle och för vilken det var självklart att kyrkan stod mitt i byn, blir hastigt och lustigt en profet för framtiden. Att hans teologi är en akademisk produkt, som aldrig varit användbar till att bygga för samlingar i Svenska kyrkans pastorala verklighet spelar liksom ingen roll. Det som för Gustafsson Lundberg tycks vara det viktiga hos Gustaf Wingren är dennes starka kritik både av pietismen och av högkyrkligheten. Det viktiga är inte att samlas till söndagens mässa, utan vardagens kallelse i världen – kallelsen att arbeta och sköta sina uppgifter.

Mot varandra sätter alltså Gustafsson Lundberg vardagens kallelse och söndagens gudstjänst, och i valet mellan dessa väljer hon »vardagens kallelsegärning [och den] kan betraktas som en kristen gudstjänst. Den gäller alla alltid, inte vid en viss organiserad tidpunkt med en engagerad skara entusiaster» (s. 63). Kyrkan som en gemenskap omkring ord och sakrament avfärdas alltså som ett specialintresse för en skara entusiaster. Bakgrunden till detta häpnadsväckande yttrande är troligen att hon genom att tona ner betydelsen av söndagens gudstjänst i kyrkans liv tror sig kunna bromsa medlemsflykten från kyrkan. Får folk bara höra att de inte behöver gå i kyrkan, utan att deras dagliga arbete redan är en gudstjänst, kommer de alltså att villigt betala sin medlemsavgift.

Det är en undermålig och i grunden ängslig teologisk analys som Gustafsson Lundberg presenterat (om det nu inte är kyrkostyrelsens AU som i sina direktiv talat om vad man ville ha). För det första bortser hon i sin undersökning från att kyrka och kristen tro inte längre stöttas av samhälle och statsmakter. Wingren och de andra folkkyrkotänkarna under tidigt 1900-tal byggde sin vision på att det fanns en fungerande kristendomsundervisning i samhället, att kyrkan och tron var självklara realiteter för den stora majoriteten människor, att den svenska linjen var den kristna linjen. Idag är detta minnen från en tid man nostalgiskt kan längta tillbaka till. Det finns inte längre några yttre stöttor för kristen tro i dagens samhälle. Den som vill ha exempel kan påminnas om Skolverkets bestämmelser att det inte får förekomma några religiösa inslag i de skolavslutningar som äger rum i kyrkor. Eller när socialnämnden i Borgholm förbjöd andakter på Klockargården, en dagverksamhet för dementa.

När inte längre statsmakter och samhälle stöttar kristen tro, måste kyrkorna hjälpa sina medlemmar med inre stöttor. Hur detta ska gestaltas skulle vi behöva tala gemensamt om både i Svenska kyrkan och i Sveriges kristna råd. Här tycks det som om kyrkostyrelse och kyrkokansli inte riktigt begriper vad som behöver göras. Det finns mycket erfarenhet i olika väckelserörelser om hur man hjälper människor till tro. Är det inte snart dags att bjuda in till en hearing, där många olika röster får höras och där man gemensamt får tala om framtiden?

Vidare saknas ett ekumeniskt perspektiv i Gustafsson Lundbergs teologiska analys, liksom ett intresse för vad som händer där man inte talar svenska. Alla de stora kyrkorna i Europa befinner sig i samma situation som Svenska kyrkan. På många håll arbetar man intensivt både med att beskriva och analysera kyrkornas förändrade ställning och med att peka på möjliga vägar framåt. Att i det läget söka sig bakåt till en lokal och överspelad »folkkyrklig» kyrkosyn vittnar mer om hembygds kärlek än teologisk krigsryn och nyfiken verklighetsförankring.

Det förflutna utövar tydligen en starkare lockelse, särskilt om den framtid man anar är fylld av utmaningar och svårigheter. Då finns frestelsen att önska sig tillbaka till en tid då allting var frid och fröjd, i varje fall med den försonande distans som några decennier ger. Den teologiska kommentar som kyrkokansliet lagt ut på sin hemsida tror att det bästa är att backa in i framtiden.